

Владан ПЕТРОВ*
Правни факултет
Универзитет у Београду

УДК 929 Ћирић Ј.

О НЕОБИЧНОМ ДР ЈОВАНУ ЋИРИЋУ И ЗБОРНИКУ ПОСВЕЋЕНОМ ЊЕМУ**

Драге колегинице и колеге,

Када сам пре неколико дана од колегинице Јелене Ћеранић, којој овом приликом честитам именовање за в.д. директора Института за упоредно право и желим много успеха у управљању овим за правну науку важним колективом, добио коначну пдф верзију зборника под насловом „Сећање на др Јована Ћирића – путеви права“, родила су се готово истовремено три утиска, која бих поделио с вама. Први се тиче наслова зборника. Премда му се на први поглед не може наћи мана, ја ипак постављам питање да ли је наслов могао бити краћи, а још верније изразити суштину: шта је Ћира био и шта је нама био?

Неспорно је да је Ћира на себи својствен начин шетао многим путевима или стазама права. Право је, рекао бих, ипак био само један од начина на који је Ћира изражавао живот – живот путем права, и без сумње неодољиво утицао на живот других – живот на прави начин зарад других. Тај утицај на живот других, нарочито младих научника и истраживача, назвао бих аутентично „Ћириним путем“. Стога бих макар за ову прилику зборник преименовао тако да његов наслов гласи: „Др Јован Ћирић и његов пут“ или још краће, да одговара у потпуности Ћириној необичној природи, или барем оном како сам га ја видео – „Ћирин пут“, „На Ћирином путу“ или „Ћириним путем“.

Што се структуре тиче, немам већих замерки, премда, по неком мом осећају, њој недостају две јединице. Прва: „Ћира и његов утицај“ (и баш тако: Ћира, а не др Јован Ћирић), која би се бавила оним што

* Аутор је редовни професор на Правном факултету Универзитета у Београду и судија Уставног суда Републике Србије. Електронска адреса аутора: vpetrov@ius.bg.ac.rs; ORCID: 0009-0007-2674-5819.

** Текст је саопштен у Институту за упоредно право у Београду поводом објављивања зборника посвећеног др Јовану Ћирићу (4.4.2024).

је он оставио у аманет кад је о људима и институцијама реч. Друга: „Др Јован Ћирић као директор Института за упоредно право“. Не потцењујем његове друге улоге. Тачно. Био је кривичар и научник и они који су га више читали и слушали од мене, то добро знају. Био је и судија Уставног суда, али не редовни или обична судија. Овде не говорим у значењу судија редовног суда. Наиме, Ћира није био обичан судија Уставног суда. Његов приступ и стил, бићу сасвим искрен, многе судије нису разумеле или бар прихватале. И ја сам понекад био међу њима. На први поглед, чинило се да је Ћира сувише мек, благ, толерантан, штавише, чак и колебљив – да му је релативно лако кориговати или наметнути мишљење. На агресивност, чинило се, да по правилу реагује повлачењем или адаптирањем агресивном чину. Не увек. Није му било страшно да при гласању остане усамљен. Људи, у сваком случају, олако прелазе преко добро познате истине да је агресивност одлика слабих и кукавица, а да је прилагодљивост врлина која, по правилу, обезбеђује опстанак и победу на дужим стазе. Она није пука савитљивост, него је остваривање легитимног стратешког циља другим средствима – прикривеном мудрошћу, а не разголићеном принудом.

Чинило се да Ћира и на уставносудске спорове гледа очима неког ко није типични судија, па ни правник уопште. Научно казано: више социолошки, а народски казано: некако људски. То је, међутим, био утисак који неретко вара. Професор Драгутин Аврамовић у уводном чланку посвећеном издвојеном сагласном мишљењу судије Јована Ћирића поводом ванредног стања 2020. године врло убедљиво доказује да је то његово мишљење било изузетно теоријски фундирано, писано под утицајем великих правних филозофа попут Перелмана и Радбруха. Професор Аврамовић исправно закључује: „Као вредан прилог разумевању специфичне и контроверзне политичко-правне природе института ванредног стања ће остати трајно забележено издвојено сагласно мишљење судије уставног суда др Јована Ћирића поводом ванредног стања 2020. године.“ Ја у вези с тим мишљењем желим да Вам испричам једну кратку анегдоту. Одмах након усвајања одлуке, односно решења о одбацивању иницијатива за оцену уставности проглашења ванредног стања у Републици Србији 2020. године стигло је и сагласно издвојено мишљење др Јована Ћирића. При првом читању оно је толико одударало правничким резонавањем и стилем од одлуке за коју је иначе и Ћира гласао да је, најблаже речено, у Суду овај његов текст произвео извесно подозрење, па и бојазан како ће оно бити схваћено у јавности и како ће ићи уз одлуку, с обзиром на то да се и

издвојено мишљење објављује заједно с одлуком у „Службеном гласнику“. Људи каткад олако пренебрегавају да различитост не искључује комплементарност, а да истоветност мишљења и делања, нарочито изнуђена, потуљена или неком трговином скројена, води увек у пораз из ког повратак и опоравка нема. Елем, била је у том тексту и једна аутентично Ћирина реченица, чије садржине се сад не могу сетити, која је штрчала као што је то био случај и са многим Ћириним излагањима на седницама Суда. Као главни аутор Одлуке, ја сам преузео на себе да објасним Ћири да у конкретном случају различитост неће бити схваћена као комплементарност него као угрожавање „владајуће истоветности“, која се и иначе, по својој природи, увек осећа угроженом. Позвао сам га и рекао отприлике овим речима: „Слушај Ћиро, ова реченица ти је сјајна, најбоља, одушевљен сам, али знаш и сам да ће је многи разумети на погрешан начин. Да је склонимо? Шта мислиш?“. Пристао је одмах. Било је ту нешто мало од моје урођене, а много више стечене дипломатске вештине. Оно што је, међутим, пресудило није било оно чега је било, него оно чега није било. Није било ни трунке сујете код др Јована Ћирића. Уосталом, ако ми остали тада нисмо били свесни оног што је, још једном подвучим, професор Аврамовић оценио у вези са Ћириним издвојеним мишљењем, тога је био свестан Ћира. „Широк играч“, што би рекао један мој живописни пријатељ професор, додуше, за самог себе. Једном приликом је, када је слушајући на обали Црног мора, док смо били на службеном путу у Бугарској, Милана Шкулића и мене како жучно претресамо факултетске теме, Ћира само кратко прокоментарисао: „Чему нервоза? И један и други ћете бити декани Правног факултета једног дана, а ја бих волео, пошто се пензија приближава, да кад је дочекам, напишем још коју књигу“. Тај привидно лежерни приступ и спремност да прихвати или подстакне шалу на свој рачун био је само интелектуални заклон, односно штит, којег често нисмо учавали у нашој површности. Говорили смо или мислили: Ћира је тако опуштен; лаконске изреке прати и хедонистички начин живота; не бави се, да употребим израз Наташе Делић и Драгане Коларић из наслова њиховог рада у Зборнику, „маргиналијама“. А мржња? Ћира је био необичан и по томе што му је мржња била потпуно страна. Нажалост, људи лако говоре о љубави, а тешко чине дела љубави. С друге стране, својим речима одричу и осуђују мржњу, а делима је потврђују и оснажују. Ваљда је зато и написао књигу о мржњи, иако је, како је сам рекао, његовом сензибилитету „више пристајало да је написао књигу о љубави“. У ствари,

Ћирина природа била је тако комплексна да је само озбиљан интелектуалац могао и да је разуме, а само душеван човек и осети. Нажалост, интелектуални штит, „ојачан“ шармом и врцавим, бoемским духом, неретко пуца прерано, а прекасно да се било шта учини. Он не рђа нити трули тако да се то споља види. Уосталом, он је, осим за одабране који га и сами носе, невидљив за обичан свет. „Пукотине“ интелектуалног штита не могу се „закрпити“ нити „заварити“. Нема тог материјала, али зато материјал и вредности које је штитио, прелази на друге носиоце „штита“ и учествује у креирању будућности, универзалног и вечног.

Елем, да се после ове екскурзије у некаквим рефлесијама изазваним сећањем на судију Ћирића вратим на почетну мисао: др Јован Ћирић није био обичан него необичан судија Уставног суда, али је испред свих његових функција и званичних својстава некако најзгодније легло то звање директора – и то не било ког и не било које институције. Зато сигурно није погрешила тада председница Уставног суда Србије, а данас судија, Весна Илић Прелић, која је једном приликом представљајући Ћиру неком госту Суда, казала: „А ово је др Јован Ћирић вишедеценијски директор Института за упоредно право“. Ћира јесте био дуго директор, али његов директорски стаж трајао је ипак краће од деценије. Стално сам га на то у шали подсећао, али сам увек био свестан аутентичног трага који је Ћира оставио у Институту. Тај „траг“ сам и ја осећао због чега сам и сам развио посебан однос према Институту, иако никад нисам био његов формални члан, ако изузем кратак период на месту председника Управног одбора пре него што сам поднео оставку због избора за судију Уставног суда. Тај траг толико је свеprisутан да би се бар у првој четвртини 21. века Институт могао пуним именом назвати: „Институт за упоредно право др Јован Ћирић“. Др Јован Ћирић је умео да сабира, а не да одузима људе. Нарочито младе. Знао је он да ће их оно обично и редовно, попут подела и искључивости, пратити кроз живот, али је међу њима посејао клицу интелектуалне саборности, необично ретку у животу научних и академских институција, а необично корисну за народ, заједницу и државу. Јер, такви људи сабраће се, без обзира на своје различитости које се испољавају у свакодневном животу, кад је то неопходно за спас језика, културе, вере, људи и територије, тих идентитетских вредности које не трпе дневнополитичке поделе и партикуларне интересе. Зато др Јован Ћирић можда није био највећи, али је био најнеобичнији директор Института за упоредно право.

Напоследку, што се садржине Зборника тиче. Разноврсност и научна релевантност тема, озбиљност њихове научне обраде и бројна садашња и будућа истакнута имена која су дала свој допринос, најбоља су потврда старог животног правила. Велики људи живе тек после овоземаљског живота. Тад њихова вредност бива измерена правим, универзалним мерилима доброг и правичног. Тад престаје потреба за лицемерним комплиментима, интересним релацијама или ефемерним критикама, неретко заснованим на зависти, површности и различитим другим облицима креативне, па и људске импотенције. Пре неколико недеља у тексту „Сретење са Димитријем Давидовићем“ написао сам: „Дело не очекуј да разуме садашњост. Кад оно постане историја, њега ће срести будућност.“ Вероватно је ово моје парафараза ко зна чије мисли ко зна када изречене. И баш то моје „незнање“ најбољи је доказ тачности ове тврдње.

Као што је и најбољи доказ њене тачности кад је реч о др Јовану Ћирићу и овај зборник који сам с поносом представио и рецензирао. И пошто формалну писану рецензију нисам доставио, ја вас молим да ово излагање о наслову, структури и садржини зборника, проткано и мојим сећањима на др Јована Ћирића, па донекле и неким мојим скромним промишљањима о животу, примите као добронамерну рецензију овог вашег интелектуално и научно необично вредног прегнућа.